

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 1, Article Number: 1C0304

EDUCATION SCIENCES

Received: October 2010

Accepted: January 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Kısmet Deliveli

Muğla University

dkismet@mu.edu.tr

Muğla-Turkey

SES ÇAĞRIŞIMLI BÜTÜNLEŞİK KELİME YÖNTEMİ

ÖZET

Son yıllarda dünyada okuma-yazma ile ilgili yapılan araştırmalar, öğrenme sürecinde yaşanan sorunların büyük ölçüde kullanılan yöntemlerle ilgili olduğu göstermektedir. Bu nedenle dünyada sentez, analiz yöntemlerinden sonra karma yöntemler geliştirilmeye başlanmıştır. Yöntem uygulamaları dilden dile farklılık göstermektedir. O halde Türk diline özgü yeni yöntemlerin geliştirilerek-denemesine gerek vardır. Bu çalışmada okuma-yazma öğretiminde altı yaş çocuklarının doğal dil gelişimini ve bilişsel gelişimini desteklemeyi hedefleyen Ses Çağrışımlı Bütünleşik Kelime Yöntemi" geliştirilmiştir. Bu yöntem, Türk diline özgü karma yöntemler başlığı altında değerlendirilebilir. Bu yöntemde hareket noktası ses değil, kelimelerdir. Tek heceli ve basit, kelime grupları içinde sesi fark eden çocuk, kelimeyi çözümleyerek, ses ve heceye ulaşır. Elde edilen ses ve hecelerle yeni kelimeler oluşturulur.

Anahtar Kelimeler: Okuma-Yazma Öğretimi, Dilin Yapısal Özellikleri, Ses Çağrışımlı Bütünleşik Kelime Yöntemi, Okuma Yazma Yöntemleri, Okuma Yazma Öğretiminde Sorunlar

SAUND ASSOCIATIVE INTEGRATED WORD METHOD

ABSTRACT

In the last years, the researches on literacy over the world have shown that the problems which have been experienced in the learning process are substantially related to the methods in use. Therefore, beides synthesis and analysis methods, mixed methods have been started to be developed in the world. Method applications differ from a language to another. Accordingly, new methods which are particular to Turkish language need to be developed and be tried. In this study, "Sound Associative Integrated Word Method" was developed, which aims to support natural language and cognitive developments of the children under six years. This method can be evaluated under the topic of mixed methods which are particular to Turkish language. In this method, the movement point is words, not sounds. The child who considers the sound in the monosyllabic word groups reaches to the sound and syllable by analysing the word. New words are formed with the obtained sounds and syllables.

Keywords: Literacy Teaching, Structural Characteristics of Language, Saund Associative Integrated Word Method, Reading and Writing Methods, at Reading-Writing Problems

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Son yıllarda dünyada okuma-yazma ile ilgili yapılan araştırmalar, öğrenme sürecinde yaşanan sorunların büyük ölçüde kullanılan yöntemlerle ilgili olduğu göstermektedir. Ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre, ilköğretim birinci sınıfta ilk okuma yazma öğretiminde başarısızlığın nedeni kullanılan yöntem-teknik yanlışlığı ve yetersizliğidir. Çünkü ilk okuma yazma öğretimindeki başarı büyük ölçüde öğretmenin kullandığı yöntemin etkisine bağlıdır (Kılıç, 2000: 21).

Geçmişten günümüze dünyada okuma-yazma öğretiminde değişik yöntemler kullanılmıştır. Kullanılan bu yöntemleri genel olarak değerlendirmek gerekirse, bireşimsel yöntemler (harf, ses, hece gibi) ve çözümsel yöntemler (kelime, cümle, öykü gibi) olarak iki grupta incelemek mümkündür. Çelenk, (2005:49-60) bu yöntemleri sınıflandırırken, her iki grubun bazı özelliklerini içinde barındıran karma yöntemleri sınıflamaya dâhil etmektedir. Çelenk gibi okuma yazma öğretim yöntemlerini sentez, analiz ve karma yöntemler olarak, ele alan Güneş ise, (2005:136-137) karma yöntemlerin analiz ve sentez yöntemlerinin karıştırılmasından oluşan yöntemler olduğunu bu yöntemlerin de farklı biçimlerde harf-fonetik, fonetik-hece, fonetik-kelime, hece-kelime-harf, cümlecik-cümle, kelime-hikâye, cümle vb. biçimde harmanlanarak oluşturulduğunu ifade etmektedir. Ancak bu ilk okuma yazma konusunda yurt içi literatür incelendiğinde karma yöntem başlığı altında incelenebilecek bir öğretim yöntemine rastlanamamaktadır.

Günümüze kadar çözümsel ve bireşimsel yöntemler konusu pek çok araştırmaya konu olmuştur. Araştırmacılar bu yöntemlerin olumlu yanları olduğu kadar olumsuz yanlarının da bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu nedenle dünyada ilkokuma yazma öğretiminde yeni yöntem arayışları devam etmektedir. Ülkemizde ise geçmişten günümüze farklı yöntemler denenmiş ve 1926 yılından beri kullanılmakta olan, ancak Batı Avrupa ve ABD'de 1965 yılından itibaren yerini farklı yöntemlere bırakan (Keskinkılıç, 2002:126) "cümle" yöntemi terk edilerek, en son olarak MEB'ce pilot uygulamalarla üç ay gibi kısa bir sürede değerlendirilen "Ses Temelli Cümle Yöntemi" 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren, tek ve değişmez yöntem olarak uygulanmaya başlamıştır.

Ancak farklı zamanlarda, farklı yerlerde ve farklı veri toplama teknikleriyle "Ses Temelli Cümle Yöntemi" ile ilgili yapılan araştırmalarda; (Akyol ve Temur 2008, Bay, 2008; Tok, Tok ve Mazı, 2008; Karadağ ve Gültekin, 2007; Demirel, 2006; Şenel, 2004; Özsoy, 2006; Yıldırım, 2008) diğer yöntemlerde olduğu gibi bu yöntemin de olumlu yönleri kadar olumsuz yönlerinin olduğunu ortaya koymuştur.

Binbaşıoğlu'na göre (2004: 25) çocuğun ilkokuma-yazma öğrenebilmesi oldukça karmaşık bir işlemdir. Bu dersin öğretim yönteminin, psikolojik, fizyolojik ve bilişsel etkenlere dikkat etmeden saptanması doğru değildir. Dolayısıyla yöntem seçiminde öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekir.

Diğer taraftan okuma yazma öğretiminde öğretim sürecinde en önemli unsur öğretmendir. Çünkü öğretmenler, uygulamadan doğan sorunları yaşayan ve bunun sonucunda da rahatsızlıkları, eksiklikleri en iyi gören kişilerdir (Yıldırım, 2007: 7). Ayrıca ilkokuma yazma etkinliklerinde her dilin kendine özgü yapısal özelliklerinin dikkate alınması da gerekir. Bu nedenle tek ve değişmez bir yöntem anlayışıyla öğretmene tek bir yöntemi önermek (Turan ve Akpınar, 2008) ve farklı özelliklere sahip çocukların olduğu birinci sınıflarda, bu yolla okuma-yazma faaliyetlerinin yürütülmesini istemek, çağdaş eğitim anlayışına uygun değildir. MEB'in ilkokuma yazma öğretimi dışında başka hiçbir derste yöntem ya da yöntemleri zorunlu kılması, yöntem konusuna verilen önemi göstermektedir. Ancak burada önemli olan her koşul ve her durumda bu yöntemin uygun bir yöntem olup-olmadığıdır. Bu nedenle farklı yöntem arayışlarına devam edilmelidir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Ülkemizde, 2005-2006 öğretim yılından itibaren, "Ses Temelli Cümle Yöntemi" uygulanmaya başlanmıştır. Ancak tek ve değişmez bir yöntem anlayışıyla öğretmene tek bir yöntemi önermek çağdaş eğitim anlayışına uygun değildir. Çünkü okuma yazma öğretimi uygulamaları sırasında ortaya çıkan sorunları görerek, düzeltebilecek ve çocukları en iyi tanıyıp-değerlendirebilecek kişi öğretmendir. Bu nedenle Türk diline özgü yeni yöntemlerin geliştirilerek-denemesine ve geliştirilen alternatif yöntemlerin öğretmenin seçimine bırakılmasına gerek vardır. Bu çalışmanın amacı, Türk diline özgü yeni bir yöntem geliştirerek önermektir. Bu amaç doğrultusunda, okuma-yazma öğretiminde kullanılabilir ve alternatif yöntemlerden biri olarak değerlendirilebilecek "Ses Çağrışımlı Bütünleşik Kelime Yöntemi" geliştirilmiştir. Yöntem geliştirilirken, altı yaş çocuklarının gelişim özellikleri ile Türk dilinin yapısal özellikleri dikkate alınmıştır.

Buna göre bu yöntemde hareket noktası ses değil, kelimelerdir, uygulamalarda, önce bütün-parça, sonra parça-bütün çalışmalarına yer verilir. Bu yöntem uygulamalarıyla tek heceli ve basit, üçerli-dörderli ya da beşerli kelime grupları içinde sesi fark edecek çocuk, kelimeyi çözümlyerek, ses ve heceye ulaşabilecektir. Böylece bir zihin haritası oluşturularak, ses yoluyla Türk dilinin hece, kelime ve cümle oluşumlarını kolayca izleyebilecektir.

3. ANALİTİK ÇALIŞMA (ANALYTICAL STUDY)

3.1. Ses Çağrışımlı Bütünleşik Kelime Yönteminin Bilimsel Temelleri (Scientific Foundations for Sound Associative Integrated Word Method)

"Ses Çağrışımlı Bütünleşik Kelime Yöntemi" altı yaş çocuklarının doğal dil gelişimini ve bilişsel gelişimini desteklemeyi hedefleyen ve Türk diline özgü karma yöntemler başlığı altında incelenebilecek alternatif yöntemlerden biridir. Yöntem tasarlanırken bilişsel gelişim ve dil gelişimi ile ilgili teoriler, yapısalcı anlayış ilkeleri ve Türk dilinin yapısal özellikleri incelenmiştir.

Bilişsel gelişim ve dil gelişimi konusunda görüşleri ile tanınan Piaget'e göre bilişsel gelişim yönünden; somut işlemler döneminde olan altı yaş çocukları, bilgilerin işlenmesinde somut olanları daha rahat kavrarlar. İşlem öncesi dönemde henüz bütün ve parça arasındaki ilişkiyi kuramayan çocuklar, somut işlemler döneminde son derece etkin zihinsel beceriler geliştirirler. Dil ve kavram gelişiminin en hızlı olduğu işlem öncesi dönemden somut işlem öncesi döneme geçişte, çocukta mantıksal düşünme başlar ve çocuk somut nesnelere problem çözebilir. Tersine çevrilebilirlik, odaklaşma, dönüşümsel düşünme, sınıflama ve sıralama becerisi somut işlemler döneminde kazanılır (Akyol ve diğerleri, 2005: 54: 59). Dolayısıyla bu dönemde çocuklar görüntüsel değişimlere rağmen biçimin sabitliğini (korunum) kazanmış olduklarından, benzerlikler ve farklılıkları göz önünde bulundurarak, çoklu sınıflama yapabilir ya da görüntüsel değişimlere rağmen biçimin eski haline dönüşebileceğini anlayabilir (Küçükkaragöz ve diğerleri, 2006: 92-94).

Dil bilimci Vygotsky'e göre çocuk temelde düşünme ve konuşma kapasitesine sahiptir. Buna göre sözel düşünme, çocuğun sebep bulma formundaki kelimeleri kullanarak, sembollerle ilgili sebep- sonuç ilişkisini kurması ile gelişir (Küçükkaragöz ve diğerleri, 2006: 99). Heilman'a göre (1998): akt. Akyol, 2005: 38) çocuklarda önce, görsel hafıza gelişir ve kelimeler bir bütün olarak algılanır. Daha sonra ses-sembol ilişkisi kavranır, son olarak da semantik (anlam) ve sentaksla (yapı) ile ilgili bilgiler kullanılır. Chal'a göre (1983 akt. Akyol, 2005: 40) seslerin tek başlarına (cümle, kelime ve hecelerden ayrı olarak) öğretiminden kaçınılmalıdır.

Piaget'e göre, bir çocuğun çevresine uyum sağlaması önemlidir. 'Bu uyum sürecinde çocuk; edinmiş olduğu yaşantıları yenileriyle karşılaştırarak, zihninde yeni bir yapı veya denge oluşturma çabasıdadır' (Saban, 2000: 129). Bu nedenle, eski yaşantılar yeni öğrenmeleri etkiler. O halde okullardaki eğitimde, önce öğrenilenlerin üzerine yeni bilgilerin eklenmesi ve öğrenilmiş olan bilgilerle yeni öğrenilenlerin bağlantısının kurulması bütünlüğü sağlamak gerekir (Kılıç ve diğerleri 2003: 143). Piaget'in görüşleriyle ortaya çıkan yapısal eğitim anlayışına göre çocukların düşünce formları yetişkinlerden farklıdır. Bilgi kazanımları yapısal olan çocuklar, ne kadar ön bilgi sunulursa sunulsun bazı kavramları öğrenmekte güçlük çekerler (Özbay, 2004: 79-81).

4. BULGULAR VE TARTIŞMALAR (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Eğitim bireyin bilişsel gücünü gizilgüç olmaktan çıkarıp eylemli güce dönüştürmede en önemli araçtır. Bu aracın, etkili olabilmesi için, bilişsel gelişime uygun olması gerekir (Başaran, 2000: 86). Bu nedenle karma yöntemler başlığı altında incelenebilecek "Ses Çağrışımlı Bütünlük Kelime Yöntemi" ile okuma-yazma öğretimi süreci, çocukların dil ve zihinsel gelişimlerini destekleyecek bir süreç olarak düşünülür ve yapısal eğitim anlayış esasları uygulanır. Uygulamalarda somut işlemler dönemindeki çocukların dil ve bilişsel gelişim düzeyleri göz önünde bulundurulur. Öğrenciye görelilik, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa gibi öğrenme ilkeleri uygulanır.

Öğrenme yöntemleriyle ilgili olarak yapılan araştırmalar, genel olarak bütün yönteminin parça yönteminden daha iyi olduğunu, ancak her iki yöntemin de olumlu ve olumsuz yanlarının bulunduğunu göstermektedir (Erdem, 2007: 196). Gestalt kuramcılarının göre çocuk, bir bütünü parçalarına göre değil, bütünlük içinde algılar ve dışardan gelen duymalara kendisinden bir şeyler katarak, yaşantısını yeniden örgütler (Cemaloğlu, 2000: 33). Bu kurama göre, bütün ve parçalar arasındaki ilişkinin algılanması çok önemlidir. Öğrenme sürecinde transfer söz konusudur ve öğrenme mekanik şekilde eski alışkanlıklar ya da ezberlenen kuralları tekrarlayarak değil, kavrayarak, sezerek ve yapısal olarak çözümleyerek gerçekleşir. Öğrenme sırasında yapılan sık sık tekrarlar, öğrencinin yeni ilişkiler geliştirmesine yardım eder ve birey önceki yaşantısını yeniden düzenleyerek, daha anlamlı hale getirir (Özyurt ve Girgin, 2000: 97).

Türkçede, kelimeler hecelerle oluşmuş bütünlüklüdür. Tek başına sesin ya da hecenin hiçbir anlamı yoktur. Bir düşünce, farklı kelimelerle ve farklı cümle kuruluşlarıyla ifade edilebilir. Bu ifade biçiminde anlamlı en küçük yapı birimleri kelimelerdir. O halde okuma-yazma öğretiminde hareket noktası ses değil, kelimeler olmalı ancak, öğrenme sürecinde parça-bütün ilişkileri de kavratılmaya çalışılmalıdır. Bu nedenle, "Ses Çağrışımlı Bütünlük Kelime Yöntemi"nde, önce bütün-parça, sonra parça-bütün çalışmalarına yer verilir. Zihinsel gelişimi destekleyecek aralıklı tekrarlar ile anlamlandırma ve örgütlenme stratejilerinin kullanılmasına özen gösterilir.

5-6 yaşında çocukların yaklaşık olarak kullanabildikleri kelime sayısı 2000-2500 civarındadır. 6-7 yaş civarında bu sayı artış göstererek, 3000-4000'ni bulmaktadır (Yapıcı ve Yapıcı; 2005: 106-107). Türkçe, ses yoluyla hece, hece yoluyla kelimenin kolaylıkla oluşturulabildiği bir dildir. Dolayısıyla okuma-yazma öğretiminde, kelime gruplarıyla sese ulaşmak, elde edilen işlek hecelerle pek çok kelime oluşturarak, hece-kelime ve cümle kuruluşlarını incelemek, çocuğa okuma yazma öğrenme sürecinde, bilişsel nitelikli doğal bir öğrenme zemini oluşturacaktır.

Bu nedenle, "Ses Çağrışımlı Bütünlük Kelime Yöntemi"nde okuma-yazma öğretim süreci kelime tanıma ve kelime ayırt etme süreciyle başlatılır. Kelime tanıma, verilen kelime veya kelimeleri doğru bir şekilde seslendirmektir. Kelime ayırt etme ise kelimeyi hem doğru olarak seslendirme hem de anlamını bilmektir (Akyol, 2005: 152). Bu yöntemde ilk

olarak gruplar halinde verilen kelimelerin doğru söylenip-seslendirilmesine ve kelime sonlarındaki sesin hissettirilmesine özen gösterilir.

Buna göre yöntemde tek heceli ve basit, üçerli-dörderli ya da beşerli kelime grupları içinde sesi fark edecek çocuk, kelimeyi çözümlyerek, ses ve heceye ulaşabilecektir. Ses ya da hece yoluyla pek çok yeni kelime oluşturarak, söyleyiş ve anlamlarını öğrendiği kelimelerle, özgün cümleler kurabilecektir. Böylece bir zihin haritası oluşturarak, ses yoluyla Türk dilinin hece, kelime ve cümle oluşumlarını kolayca izleyebilecektir.

Dolayısıyla bütünü yeniden düzenleyip yapılandırmak, bilgi bütünü anlamalı ve önemli öğelerine ayırmak, anlamayı ve zihinde kalıcılığı da beraberinde getireceğinden, öğrenmede kolaylığı ve etkililiği sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmalarla çocuklar elde ettikleri sesler ve hecelerle yeni kelime ve cümleleri zihinsel çabalarıyla oluştururken, dilin gramer yapısını inceleme olanağı bulacaklardır. Oluşturulan kelimelerde doğru seslendirme çalışmalarıyla telaffuz hatalarını giderebileceklerdir. Bu yöntemde çocuklar öğrenme sürecine aktif olarak katılarak, öğrenmenin kalıcılığı için bütünlük düzeyinde yapılacak aralıklı tekrarlarla eksikliklerini giderebilecekler ve öğrenme sürecinde kendi hızlarına göre ilerleyebilecektir. Aşağıda bu yöntemin aşamaları ile bilgilere yer verilmektedir.

4.1. Ses Çağrışımlı Bütünlük Kelime Yöntemi Aşamaları (Stages of Sound Associative Integrated Word Method)

"Ses Çağrışımlı Bütünlük Kelime Yöntemi" ile okuma yazma öğretimi dört aşamada gerçekleştirilir. Bu aşamalar; Hazırlık Aşaması, İlkokuma Yazmaya Geçiş, Okuma ve Yazma Çalışmalarında İlerleme ve Okuma ve Yazma Çalışmalarını Değerlendirme Aşama'larıdır.

4.1.1. Hazırlık Aşaması (Foundation Stage)

Hazırlık aşamasında Türkçenin öğrenme alanlarına yönelik, dinleme, konuşma, okuma-yazma, görsel sunu etkinlikleri düzenlenir. Etkinlikler sırasında günlük hayattan seçilen cümle örnekleriyle cümle ve kelimenin ne olduğu çocuklara kavratılır. İşittikleri yapılar yapbozun parçalarına benzetilerek, cümle içinde kelimeler aranır. Şarkı, sözleri ve tekerlemelerdeki ritimsel söyleyişten faydalanılarak, kelime içinde sesler ve heceler hissettirilir.

Altı yaş çocukları yineleme stratejileri kendilerine öğretildiğinde kolayca uygulayabilirler. Bu nedenle okulun ilk günlerinde, konuşma eğitiminde çocukların iletişim kurmalarını sağlayacak "Kalem al." "Resim yap." "Okula gel" "Kapıyı aç." "Yere çöp atma" gibi basit cümleler kurdurulur. Oyun oynarken ya da evde ebeveynleriyle birlikte vakit geçirirken kurdukları cümlelere örnekler vermeleri istenir. Görsel Okuma ve Görsel Sunu Eğitimi için yap-boz oyunları oynatılarak, öğrencilerin kurdukları cümleler yapbozun parçaları gibi parçalanıp-bir araya getirilir. Çocukların "Babam gazete okur." cümlesine benzer bir cümle örneği vermesiyle "babam" "gazete" "okur" şeklinde cümle çözümlenir ve her bir kelimenin cümle içinde kaçınca sırada yer aldığı çocuklara sorularak, "gazete" kelimesiyle oluşturabilecekleri cümle örnekleri istenir. Bu aşamada amaç çocuğun sözcük dağarcığında var olan kelimeleri yoklamak ve Türkçenin söz dizimini kavratmaktır.

Dinleme etkinlikleri için basit öyküler ve şiirler okunabilir. Parçadan seçilen bir cümle örneği konuşma eğitiminde olduğu gibi çözümlenerek, kelimeleri buldurulur. Kurallı ve devrik cümlelere örnekler gösterilir.

Okuma etkinlikleri de dinleme ve konuşma eğitimiyle birlikte yürütülür. Bu etkinliklerde kelime içinde heceler hissettirilerek, kelimelerin söylenişlerine dikkat çekilir ve doğru seslendirmeye çocuklar özendirilir. Kurulan cümlelerde de vurgu ve tonlamalara dikkat çeken

öğretmen, cümlelerin anlamını değiştiren ve farklılaştıran tonlama örneklerine yer verir. Çünkü altı yaş çocuğu için öğrenme sürecinde taklidin önemi büyüktür. Bu yolla hem doğru telaffuz çalışmaları ve hem de güzel ve etkili konuşma çalışmaları desteklenmiş olur.

Çalışmalar sırasında, öğretmen cümle oluşumlarına dikkat çekerek, çocukların kelimelere ulaşmalarını sağlar. Cümle içinde kelimeyi fark ettirmek için cümle içinde her bir kelime bulunduğu çocuklardan ritim tutmalarını isteyebilir.

- Örnek: Ayşe (ritim) kapıyı (ritim) açıyor. (ritim)

Kelime örnekleri veren çocuklardan bu kelimelerin anlamlarını isteyerek, kelimeyi anlamına uygun olarak cümle içinde kullanmalarını isteyebilir. Yazma etkinliklerinde düzenli ve düzensiz çizgi çalışmaları ile çocukların el parmak kaslarını geliştirici boyama ve resim çalışmaları yaptırılır.

4.1.2. İlkokuma Yazmaya Geçiş

(The Transition for Reading and Writing)

Önceki çalışmalara ek olarak, ağırlıklı olarak, kelime içinde sesi hissetme çalışmalarına yer verilir.

Çizgi-boyama çalışmalarından sonra, sekiz ünlü okutulup-yazdırılır. Ayrıca bütün-parça ve parça bütün ilişkilerini kavramalarını sağlayacak etkinlikler düzenlenir. Sözcüğü şarkı, türkü, tekerlemeler birlikte ve gruplar halinde söylenirken, cümleler ve kelimeler tek başlarına ele alınarak, incelenirken, ünlü ve ünsüzler kelime içinde hissettirilir. Örnek olarak, 'Arı vız vız' şarkısında "z" sesi sesi hissettirilirken, kelimelerin müziğin ritmine bağlı olarak hecelenişine dikkat çekilir.

- Ya(z) gel-di çi-çek-ler aç-tı a-rı-lar hep do-laş-tı
- a-rı vı(z) vı(z) vı(z)

Şarkı sözünde olduğu gibi ele alınan her bir kelimenin Türkçe'nin melodik yapısına uygun söylenişlerine örnekler verilir. Bu aşamada ünlü sesin öğretilmesine doğrudan geçilebilir. Örnek olarak "A a a, bak geldi kış baba" şarkısının sözlerindeki "a" sesine dikkat çekilerek, sesin oluşumu kavratılabilir ve "a" sesi tanınıp, hissettirildikten sonra, okutulup-yazdırılabilir.

4.1.3. İlkokuma Okuma ve Yazma Çalışmalarında İlerleme

(Progress Studies in Reading and Writing)

Bu süreçte Türkçenin yapısal özellikleri göz önünde bulundurularak, Türkçenin mantıksal yapısından yararlanılır. Türkçe fonetik yapıda olduğundan, okunduğu gibi yazılan, yazıldığı gibi okunan bir dildir. Bitişken diller grubunda yer alan Türkçede sözcüklerin kökleri değişmez. Türkçede türeme, çekim ve yapım ekleriyle olur ve bu işlem soneklerle yapılır (Gencan, 1996: 6). Türkçede yapım ekleriyle kelime aileleri oluşturulabilir. Örnek olarak al- fiil köküyle, aldır-, aldırıl-, aldirt-, alın gibi fiillerin yanı sıra, aynı kökten alıcı, alım, alıntı, gibi türevleri, ya da yol ad kökünden yolla-, yollat, yollan- fiillerini ve yolluk, yollu, yolsuz, yolsuzluk örnekleri gibi (Aksan, 2004:110) aynı kökten, pek çok yeni kelime türetmek mümkündür.

Öğrenilen bilgilerin düzenlenip yapılandırıldığı bu aşamada kelimelerle çalışılır. Gruplar halinde okutulup-yazdırılan kelimelerin sonundaki ünsüz sese ulaşılır. Bu aşamada kelimeler gruplar halinde verilerek, sırasıyla kelime sonlarındaki sese ulaşılır. Ünsüzlerin öğretiminde, ünlülerin daha önceden öğrenilmiş olması hece-kelime oluşumlarını kolaylaştıracaktır.

"Ses Çağrışımlı Bütünleşik Kelime Yöntemi" nde üç bütünleşik düzey ve her düzeyde iki aşama vardır. Her aşamada ulaşılan seslerle mantıksal bir düzen içinde açık ve kapalı hecelere, hecelere kelime ve cümlelere ulaşılır. Ayrıca her aşamada öğretilecek sesler belirlenirken, işlek hecelere ulaşmayı sağlayacak seslerin tercih edilmesine özen gösterilir.

Hece-kelime sayısı arttıkça ses, hece ve kelime örnekleri sınıf panosuna asılarak, sırası geldikçe, hece-kelime ve cümle oluşturma çalışmalarında kullanılır.

Öğrencilerin dilimizdeki sözcükleri anlamlarıyla, doğru yazılış ve söylenişleriyle öğrenmelerini sağlamak, onların sözcük dağarcıklarını zenginleştirmek Türkçe öğretiminin amaçlarından biridir (Kavcar ve diğerleri, 2004: 6). Bu nedenle, bu yöntemin her düzeyinde, çocukların sözcük dağarcığı gerekli ölçüde geliştirilmeye, kelimelerin doğru yazılış ve söylenişleri öğretilmeye çalışılır.

I. Düzey Bütünleşik Kelime Grubu (Integrated Level Keyword Group)

1. Aşama: *t, r, l, p* sesleri "ka-ya-sa-ma" heceleri ve hecelerle elde edilebilecek kelimeler-cümleler

kat, yat, sat, mat ----- (*t*)
kar, sar, yar----- (*r*)
kal, sal, mal ----- (*l*)
kap, sap, yap ----- (*p*)

Tablo 1. Bütünleşik Düzey, 1. Aşama
(Table 1. Integrated Level, 1. Level)

Kelime Grubu	Öğretilecek Ses ve Heceler ((t) sesi)	Ulaşılabilecek Heceler	Hecelerle Kelimeler	Cümleler
kat, yat, sat, mat	"ka, ya, sa, ma" heceleri	(at, et, ot, öt...) (ta, te, tı, ti...)	(attı, etti, öttü, sattı, yattı...) (Kaya, masa, yaka, oya, kasa, mama, sa, sat, yat, mat, kat...)	Kaya yat. Oya at. Oya yat. Kaya et sat. Kaya eti sattı.

2. Aşama: *k, y, s, m* sesleri bu seslerle elde edilebilecek açık ve kapalı heceler, hecelerle elde edilecek, kelime ve cümleler.

kat, kar, kal, yak, kap ----- (*k*)
yas, yat, yak ----- (*y*)
sar, sal, sap ----- (*s*)
mat, mal, mil ----- (*m*)

II. Düzey Bütünleşik Kelime Grubu

II. Integrated Level Keyword Group

1. Aşama: *ç, n, ş, z* sesleri

saç, maç, taç, kaç ----- (*ç*)
kaş, yaş, taş ----- (*ş*)
yan, son, ton, kon, çin, çan (*n*)
yaz, yüz, kız, kaz, muz, laz, saz, tuz, ----- (*z*)

2. Aşama: *c, b, f* sesleri

can, çoş, cin ----- (*c*)
bin, boş, buz ----- (*b*)
saf, of, fiş, fön, fon, fen ----- (*f*)

III. Düzey Bütünleşik Kelime Grubu

III. Integrated Level Keyword Group

1. Aşama: *h, g, j* sesleri

hoş, han, hal, huy ----- (*h*)
gel, gol, gül ----- (*g*)
jet, jilet, ajan, Jale ----- (*j*)

2. Aşama: ğ, v, d sesleri
yağ, dağ, sağ, doğ ----- (ğ)
var, vur, ver ----- (v)
dam, dağ, sağ, doğ, duş (d)

4.1.4. Okuma ve Yazma Çalışmalarını Değerlendirme Aşaması (Reading-Writing Studies Evaluation Phase)

Bu aşamada okumada ve yazma ile ilgili güçlükler ve bireysel farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar giderilir. Özellikle "b ve d" "g ve ğ" "m ve n" "f, v" gibi birbirine çok benzeyen ya da karıştırılan seslerle cümle-paragraf okuma-yazma çalışmaları yaptırılır. Ayrıca basit metinler okutulup-yazdırılarak, çocukların okuma ve yazma düzeyleri geliştirilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

İlkokuma yazma öğretiminde çocukların bireysel gelişimini destekleyecek uygulamalara yer verilmesi ve dilin yapısal özelliklerinin göz önünde bulundurulması önemlidir. Buna göre öğrenme ilke, yöntem ve stratejilerinin dikkate alındığı "Ses Çağrışımlı Bütünleşik Kelime Yöntemi"nde çocuğun dil ve zihinsel gelişimlerinin destekleyecek uygulamalara yer verilir.

Bu yöntemde tek heceli ve basit, üçerli-dörderli ya da beşerli kelime grupları içinde çocuğa öğretilecek ses fark ettirilir. Sesin tanınma aşamasından sonra, kelime çözümlenerek, ses ve heceye ulaşılır. Böylece anlamlı yapılarla okuma yazma süreci başlatılarak, çocukta bir zihin haritası oluşturulmaya ve ses yoluyla hece, kelime ve cümle oluşumları kavratılmaya çalışılır. Çalışmalar sırasında, anlam ikinci plana itilmez. Her aşamada anlama ve anlatım çalışmalarına yer verilir. Öğrenci bu süreçte, dinleme, konuşma becerilerini geliştirme olanağı bulurken, okuma ve yazmaya yönelik temel beceriler kazanır.

Son yıllarda dünyada yeni yöntem arayışları devam etmektedir. Ancak ülkemizde Türk diline özgü çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Çocuk okuma yazma yoluyla sosyal ve bilişsel etkileşim kurmaktadır. Bu süreçte, çocuğu bilişsel, duyuşsal ve gelişimsel özelliklerine göre en iyi tanıyıp değerlendirecek olan da öğretmenlerdir. Bu nedenle Türk diline özgü yeni yöntemlerin geliştirilerek-denemesine ve MEB'ce değerlendirilen bu yöntemlerin alternatif yöntemler olarak öğretmenlere sunulmasına gerek vardır.

Böylece öğretmenler okuma-yazma etkinlikleri sırasında öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözetererek, en etkili olduğunu düşündükleri yöntem ya da yöntemleri okuma-yazmada uygulayabileceklerdir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Aksan, D., (2004). "Kelimebilimi ve Anlambilimi Ölçütlerinden Yararlanarak Bir Yazı Dilinin Eskiliğini Saptama Yolları I: Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine". Dilbilim ve Türkçe Yazıları. Ankara: Multilingual Yayınları, 110-119.
2. Akyol, H., (2005). Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
3. Akyol, H. ve Temur T., (2008). Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Cümle Yöntemi ile Okuma Yazma Öğrenen Öğrencilerin Okuma Becerilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Antakya: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 9
4. Akyol, A.K., (2002). Gelişim ve Öğrenme. (Edit: Ayten Ulusoy). *Bilişsel Gelişim*. Ankara: Anı Yayıncılık (s. 43-66).
5. Başaran, İ.E., (2000) Eğitim Psikolojisi. Ankara: Feryal Matbaası

6. Bay, Y., (2008). Ses Temelli Cümle Yöntemiyle İlk Okuma-yazma Öğretiminin Değerlendirilmesi (Ankara İli Örneği). (Yayımlanmamış Doktora tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
7. Binbaşıoğlu, C., (2004). İlkokuma Yazma Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
8. Cemaloğlu, N., (2000). İlkokuma Yazma Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
9. Çelenk, S., (2005). İlkokuma-Yazma Programı ve Öğretimi (5.baskı) Ankara: Anı Yayıncılık
10. Erdem, A.R., (2007). Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim. Ankara: Anı Yayıncılık
11. Güneş, F., (2005). Niçin Ses Temelli Cümle Yöntemi, Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım 2005 Eğitimde Yansımalar: VIII, Ankara: Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı
12. Karadağ, R. ve Gültekin, M., (2007). İlkokuma Yazma Öğretiminde Çözümleme ve Bireşim Yöntemlerinin Etkililiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 3 (1), 102-121.
13. Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S., (2004). Türkçe Öğretimi (7.Baskı).Ankara: Engin Yayınevi.
14. Keskinçılıç, K., (2002). İlkokuma Yazma Öğretimi, Ankara: Nobel Yayınları.
15. Kılıç, A., (2000). İlkokuma Yazma Öğretiminde Programlandırılmış Öğretime Göre Metin Yönteminin Etkililiği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
16. Kılıç, M., (2003). Gelişim ve Öğrenme. (Edit: Binnur Yeşilyaprak) *Öğrenmenin Doğası* (s.141-166). Ankara: Pegem A Yayıncılık
17. Küçükkaragöz, H., (2003). Gelişim ve Öğrenme. (Edit: Binnur Yeşilyaprak) *Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık (s.75-107)
18. Turan, M. ve Akpınar, B., (2008). İlköğretim Türkçe Dersi ile Okuma Yazma Öğretiminde Kullanılan Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Bitişik Eşik Yazı Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 18, Sayı: 1 Sayfa: 121-138
19. Özbay, Y., (2004). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Öğreti Yayınları
20. Özsoy, U., (2006). Ses Temelli Cümle Yöntemiyle Okuma Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
21. Özyurt, S. ve Girgin, N., (2000). Gelişim Süreçleri. Adapazarı: Değişim Yayınları
22. Saban, A., (2000). Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
23. Şenel, H., (2004). Öğretmenlerin İlkokuma-Yazma Öğretiminde Tercih Ettikleri Yöntemler. İlköğretim Online, 3 (2), 48-53.
24. Tok, Ş., Tok, T. ve Mazı, A., (2008). İlkokuma Yazma Öğretiminde Çözümleme ve Ses Temelli Cümle Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 53, 123-144.
25. Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M., (2005). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık
26. Yıldırım, K., (2008). Yazılı Program ve Uygulanan Program Kavramları Açısından Ses Temelli Cümle Yönteminin Değerlendirilmesi. Milli Eğitim, 175, 25-46.